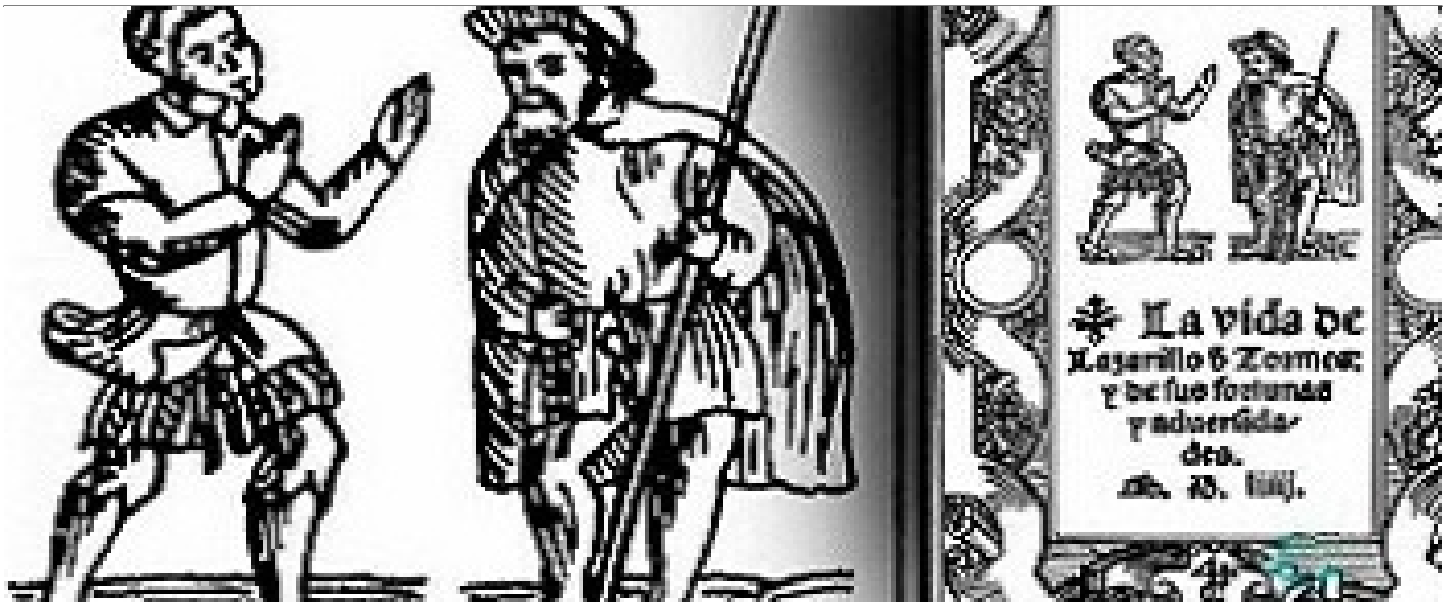

Lazarillo de Tormes i La Celestina. Per què té raó En Jordi Bilbeny

Autor: Govert Westerveld
Data de publicació: 16-08-2021

Reproduïm un article d'En Govert Westerveld, hispanista holandès, que ha recolzat les tesis d'En Jordi Bilbeny quant a l'autoria del 'Llàtzer de Tormos'. En Westerveld ha arribat a les mateixes conclusions a través d'un programa informàtic d'anàlisi estilística. Aquest article ha estat traduït de l'anglès i el podeu llegir en aquest idioma en format PDF.

El 2007 En Jordi Bilbeny va publicar un estudi en què afirma que el Lazarillo de Tormes era valencià i atribueix el llibre a En Joan Timoneda[1]. En Bilbeny ha fet d'altres descobriments interessants i revolucionaris, com ara que l'autor «aragonès» de La Celestina és valencià. Amb aquesta afirmació, es troba en la mateixa línia que les nostres conclusions[2]. Per destacar la brillant capacitat investigadora d'En Bilbeny, aquest estudi es concentra només en l'autoria de Lazarillo de Tormes. Per comprovar la validesa de les seves conclusions hem fet servir el programa JGAAP.

JGAAP és un programa força interessant, però encara no és perfecte (d'altra banda, no ens considerem experts en el seu ús). Tot i aquesta petita mancança, amb el GAAP es poden treure algunes conclusions: que el seu ús serveix per a identificar un autor. Ara, com que té les seves limitacions, hem de tenir una certa precaució a l'hora d'acceptar el que apunta. Cal trobar proves addicionals per assegurar-ne les conclusions.

Atribuir una obra a un 'autor és un problema que ve de lluny en l'anàlisi de textos i, de fet, en les humanitats en general. D'altra banda, els metges forenses estan interessats en aquests mètodes. Chaski informa d'un cas judicial en què va ser descobert un cos a prop d'un ordinador i una nota escrita que indicava un aparent suïcidi. En cas d'una nota escrita a mà es pot avisar, per descomptat, a especialistes en escriptura per verificar si la nota que figurava en l'escriptura és del difunt, perquè una 'A' plana ASCII sembla idèntica a qualsevol altra. El que calia era una anàlisi basada en l'estil d'escriptura, i Chaski va poder demostrar servint-se de l'anàlisi estilistica que el difunt no va escriure la nota i que, per tant s'havia comès un assassinat[3].

L’eina JGAAP ens pot ajudar a comparar textos d’escriptors coneguts del segle XV amb els textos que tenim d’autors desconeguts. Amb aquesta eina informàtica hom pot identificar autors Hem de confiar en el supòsit, ben provat, que cada persona té una forma d’escriure diferent. Els trets particulars d’un autor es manifesten en la manera com utilitza paraules, amb quin tipus de lletra escriu certs mots, com estructura frases, entre moltes altres trets que individualitzen l’escriptor. Mitjançant JGAAP vam formar una base de dades d’almenys 50 autors coneguts del segle XV. Hem utilitzat un text d’unes 5.000 paraules de cada escriptor conegut. Respecte dels autors desconeguts per a nosaltres, hem intentat utilitzar un text que contingui un mínim de 500 paraules. Tanmateix, això no sempre ha estat possible. També cal,advertir que les 5.000 paraules d’un autor no sempre podrien ser 100% seves. I és que els autors d’aquells temps tenien l’hàbit de copiar textos d’altri . El lector, doncs, que llegeixi aquestes línies ha de tenir clar que en aquest cas el patró no és, com fèiem esment, 100% pur.

Alguns possibles autors

La professora Rosa Navarro Durán[4], professora de literatura espanyola de la Universitat de Barcelona, ??va plantejar el 2003 la hipòtesi que l’Alfonso de Valdés (Basilea 1490 Viena 1532), secretari de les lletres llatines de l’emperador, podria ser l’autor anònim d’aquesta obra. També en aquell any En Jose Luis Madrigal, doctor en literatura hispànica per la Universitat de la ciutat de Nova York, va afirmar que En Francisco Cervantes de Salazar podria ser l'autor del Lazarillo de Tormes. En Francisco Rico els va replicar ràpidament: els dos investigadors s’equivocaven ja que El Lazarillo no és una obra anònima, sinó apòcrifa: està ben signada pel seu autor: Lázaro de Tormes.

En Valentín Pérez Vénzalá tampoc no creu en l’autoria d’Alfonso de Valdés i assenyala que ja el 1976 En Joseph V. Ricapito[5] va formular aquesta possibilitat amb els mateixos arguments que els de la professora Navarro. Una altra forta crítica va venir d’En Francisco Calero[6], professor de Filologia Llatina a la UNED, que va afirmar sense embuts que l'autor del Lazarillo és En Joan Luis Vives. Segons aquest investigador, si els estudiosos haguessin llegit En Vives en llatí, haurien detectat prèviament els mateixos modismes i expressions que empra l'autor del Lazarillo en romanç. En Calero afirma que En Lluís Vives va escriure tota la seva obra en llatí llevat de:

Diálogo de Mercurio y Carón[7]
Diálogo en que particularmente se tratan las cosas acaecidas en Roma en el año MDXXVII
Dialogo de la Lengua
El Lazarillo

Altres possibles autors

En Marcel Bataillon[8] va pensar que En fra Juan de Ortega era l'autor d'El Lazarillo. Na Mercedes Agulló i Cobo[[9] va atribuir l’autoria a En Diego Hurtado de Horozo. En Julio Cejador[10], així com En Francisco Márquez Villanueva[11] creien més en l’autor Sebastián de Horozco. En Fonger de Haan[12] havia pensat el 1903 que l'autor era En Lope de Rueda. En Pedro de Rúa[13] va afirmar que l’Hernand Núñez (El Comendador Griego) podria haver estat l'autor d'El Lazarillo. José Luis Madrigal[14] va defensar el 2008 una altra hipòtesi: que En Juan Arce de Otálora n’era l’autor. En Clark Colahan i l’Alfred Rodríguez ja s’havien decantat l’any 1995 per En Juan Maldonado[15].

En Howard Mancing va defensar la possible autoria d’En Fernando de Rojas[16]. L’Alberto M. Forcadas[17] va fer el mateix amb En Bartolomé Torres Naharro. L’Alejo Vanegas va escriure coses semblants a les del Lazarillo: podria haver estat un altre candidat[18], mentre que En Delai Brenes Carillo[19] pensava més aviat en En Gonzalo Pérez, el secretari reial del rei Carles I d'Espanya. I, tal com s’ha afirmat al començament d’aquest estudi, En Jordi Bilbeny va arribar el 2007 amb la hipòtesi que el llibre Lazarillo de Tormes podria haver estat escrit per Joan de Timoneda.

Hi ha diversos altres estudiosos que també han donat les seves hipòtesis sobre uns altres possibles autors de Lazarillo, i és evident que encara no s'ha emès l'últim veredicte sobre l'autoria d'aquesta obra.

Pel que fa a l’anàlisi dels possibles autors del Lazarillo de Tormes, n’hem utilitzat molts al programa JGAAP. No sempre va ser possible obtenir els textos necessaris dels seus llibres per a confegir la base de dades, però considerem que l’entrada és acceptable. D’aquesta manera hem obtingut la següent taula:

Any

Hipòtesi

Autor

Obra

1540

Alejo Vanegas

Diferencias de Libros

Agonia

1550?

Attributed by M. Serrano

Cristóbal de Villalón

Viaje de Turquía

Crótalon

1607

Valerio Andrés Taxandro

(=André Schott)

Diego Hurtado de Mendoza

Guerra de Granada

1880

Alfred Paul Victor Morel-

Fatio

Alfonso de Valdés

Diálogo cosas..... Roma

1890

Alfred Morel-Fatio

Juan de Valdés

Alfonso de Valdés

Diálogo de la lengua

Diálogo cosas..... Roma

1903

Fonger de Haan

Lope de Rueda

Eufemia

Aceitunas

1914

Julio Cejador y Frauca

(José María Asensio y Toledo)

Sebastián de Horozco

Ruth

Historia Evangélica Entremeses

1941

Pedro de Rua

Hernán Núñez

Treszientas

1954

Marcel Bataillon

Juan de Ortega

1957

Francisco Márquez Villanueva (Emilio Cotarelo)

Sebastián de Horozco

Ruth

Historia Evangélica Entremeses

1960

Manuel J. Asensio

Juan de Valdés Alfonso de Valdés

Diálogo de la lengua Diálogo cosas..... Roma

1961

Erika Spivakovsky

Diego Hurtado de Mendoza

Guerra de Granada

1985

Joseph V. Ricapito

Alfonso de Valdés

Diálogo cosas..... Roma

1985

Antonio Pére-Romero

Alfonso de Valdés

Diálogo cosas..... Roma

1994

Alberto M. Forcadas

Bartolomé Torres Naharro

Propalladia

1995

Clark Colahan

Juan Maldonado

Eremitoe

1995

Alfred Rodríguez

Juan Maldonado

Eremitoe

2002

José Luis Madrigal

Cervantes de Salazar

Crónica Nueva España

2003

Giancarlo Maiorino

Juan de Valdés

Diálogo de la lengua

2003

Rosa Navarro Durán

Alfonso de Valdés

Diálogo cosas..... Roma

2003

Francisco Calero Calero

Juan Luis Vives

Diálogo de Mercurio ...

2005

Antonio Pérez-Romero

Alfonso de Valdés

Diálogo cosas..... Roma

2007

Jordi Bilbeny

Juan de Timoneda

Patranuela

Caminantes

2008

José Luis Madrigal

Juan Arce de Otálora

Palatino

2010

Mercedes Agulló y Cobo

Diego Hurtado de Mendoza

Guerra de Granada

2010

Howard Mancing

Fernando de Rojas

La Celestina

Després vam fer l'anàlisi corresponent amb JGAAP per esbrinar qui podria haver estat l'autor del Lazarillo de Tormes i arribem a la següent conclusió:

CONCLUSIÓ

L'anàlisi del JGAAP va mostrar que els textos del Lazarillo de Tormes són els més propers a les empremtes textuals d'En Joan de Timoneda. La nostra experiència amb En Joan de Timoneda és que va copiar diversos llibres i els va posar sota el seu nom. Es necessita més estudi per esbrinar si els textos dels seus llibres Caminantes i El Patrañuelo estan realment escrits per En Joan de Timoneda. D'altra banda, podem considerar els resultats de JGAAP prou bons per a una nova i adequada línia d'investigació sobre l'autoria del Lazarillo de Tormes a partir d'En Joan de Timoneda.

Govert Westerveld

http://www.lulu.com/spotlight/moriscoricote

Notes bibliogràfiques:

[1] BILBENY, Jordi (2007), L'Enciclopèdia cat. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.

[2] WESTERVELD, Govert (2016), Researches on the Mysterious Aragonese Author of La Celestina. Academia de Estudios Humanísticos de Blanca. 288 pages.

[3] JUOLA, Patrick (2009), JGAAP: A System for Comparative Evaluation of Authorship Attribution. In: JDHCS, Volume 1, Number 1, pp. 1-5.

[4] NAVARRO DURÁN, Rosa (2003), Alfonso de Valdés, autor del «Lazarillo de Tormes», Madrid, Gredos

[5] RICAPITO, Joseph V. (1985), Lazarillo de Tormes, ed. de Joseph V. Ricapito, Cátedra,1985, p. 51

[6] CALERO CALERO, Francisco (2003), Juan Luis Vives, autor del «Lazarillo», En: ABC Cultura. Número 618 (19-20).

[7] CALERO CALERO, Francisco (2004), Juan Luis Vives, autor del diálogo de «Mercurio y Carón». València: Ajuntament de Xàtiva

[8] BATAILLON, Marcel (1954), El sentido del "Lazarillo de Tormes". Paris, pp. 8-14

[9] AGULLÓ Y COBO, Mercedes (2010), A vueltas con el autor del "Lazarillo". Madrid, Calambur

[10] CEJADOR Y FRAUCA, Julio (1914), La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades, Madrid, Clásicos Castellanos

[11] MÁRQUEZ VILLANUEVA, Francisco (1957), "Sebastián de Horozco y «Lazarillo de Tormes»". Revista de Filología Española, XLI, 1957, pp. 253-339

[12] HAAN, Fonger de (1903), An Outline of the History of the «Novela Picaresca» in Spain, Nueva York

[13] MARASSO, Arturo (1941), "La elaboración del «Lazarillo de Tormes»", Boletín de la Academia Argentina de Letras, n.º 36, pp. 597-616

[14] MADRIGAL, José Luis (2008), "Notas sobre la autoría del «Lazarillo»". Lemir, Nº 12, pp. 137-236

[15] COLAHAN, Clark & RODRÍGUEZ, Alfred (1995), "Juan Maldonado and Lazarillo de Tormes". Bulletin of Hispanice Studies, LXXII, 3, pp. 289-311

[16] MANCING, Howard (2010), "Fernando de Rojas, La Celestina, and Lazarillo de Tormes". Kentucky Romance Quarterly, 23:1, pp. 47-61; RAMÍREZ LÓPEZ, Marco Antonio (2006), "Fortunas y adversidades de la autoría del Lazarillo de Tormes y la postura de Rosa Navarro Durán", Signos Literarios, n.º 4, julio-diciembre de 2006, Universidad Autónoma Metropolitana–Iztapalapa, México D. F., pp. 9-43

[17] FORCADAS, Alberto M., (1994), “El entretejido de la «Propalladia» de Torres Naharro en el prólogo y tratado I del «Lazarillo de Tormes»”. Revista de literatura, tomo 56, Nº 112, pp. 309-348

[18] VANEJAS, Alejo (1540), Primera parte delas diferencias de libros q[ue] ay en el vniuerso.Declaradas por el maestro Alexo Uanegas ... [Toledo, Impressa en casa de Juan de Ayala] RUFFINATTO, Aldo (2001) Introducción crítica a su ed. de «La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades», Madrid, Castalia (Clásicos Castalia), pp. 7-87.

[19] BRENES CARRILLO, Delai (1986), Lazarillo de Tormes: Roman à clef”, Hispania 69, 2, pp. 234-243;BRENES CARRILLO, Delai (1987) "Lazarillo, Vlixea, y Anón", Boletín de la Biblioteca Menéndez Pelayo 63, pp. 57-104; "Valdés y Lazarillo de Tormes" Actas XVI Congreso Asociación Internacional de Hispanistas, 2007, Volume 2, Paris, RAMÍREZ LÓPEZ, Marco Antonio (2006), "Fortunas y adversidades de la autoría del Lazarillo de Tormes y la postura de Rosa Navarro Durán", Signos Literarios 4, pp. 9-43